

N:o 2.

Ank. till Riksd. kansli den 21 febr. 1890 kl. 11 f. m.

*Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1,
i anledning af väckt motion om förordnande af en stats-
inspektör öfver Stockholms folkskoledistrikt.*

I en inom Andra Kammararen väckt motion, n:o 58, har herr *O. W. Redelius* hemställt, att Riksdagen behagade hos Kongl. Maj:t anhålla, att en statsinspektör måtte förordnas öfver Stockholms folkskoledistrikt.

En motion i samma syfte väcktes likaledes i Andra Kammararen vid 1888 års riksdag, men afstyrktes af statsutskottet, som icke ansåg, att erfarenheten gifvit vid handen, att den nuvarande anordningen i ifrågavarande hänseende visat sig olämplig, och föranledde icke till någon Riksdagens åtgärd.

I den nu föreliggande, mycket kortfattade motionen uttalas den mening, att samma skäl, på grund hvaraf Kongl. Maj:t förordnar folkskoleinspektörer för öfriga skoldistrikt, äfven gälla i afseende å Stockholms folkskolor.

Folkskoleinspektionens ändamål är att befrämja folkskoleväsendets utveckling, och åligger det därför inspektör att inom det honom anvisade område med uppmärksamhet följa allt hvad till folkundervis-

ningen hörer, besöka dervarande folkskolor och småskolor och inhemta kännedom om deras tillstånd och behof, att gifva lärare och lärarinnor nödiga råd och anvisningar i afseende å undervisningen, värden om barnens seder o. s. v. äfvensom att, om brister i distriktets skolväsende anmärkas, derom underrätta skolråd och lärare och, der rättelse icke sker och så pröfvas nödigt, anmäla förhållandet för vederbörande domkapitel. Det åligger dessutom inspektör att granska skolrådets ansökningar om bidrag af statsmedel för aflönande af lärare och lärarinnor och att, om ej anledning finnes till anmärkning, vitsorda uppgifternas rigtighet.

Inom de flesta skoldistrikt kan man ej med säkerhet hos skolråden påräkna det lefvande intresse, den pedagogiska insigt och den förmåga att följa med de alltjemt växande krafven på undervisningens förbättrande, som äro nödvändiga för folkskolans utveckling. Inspektionen har därför varit väl behöflig och har, äfven om den ej uppfyllt alla berättigade anspråk, visat sig i stånd att drifva folkskolan framåt i alla afseenden. Den kontroll, som inspektörerna utöfvat öfver användandet af de till folkskolan anvisade statsmedel, har äfven varit af behofvet påkallad, då ingen öfverordnad myndighet kunnat med tillbörlig kännedom om förhållandena inom de särskilda distrikten granska skolrådets ansökningar om statsunderstöd.

Men om detta obestriddigen gäller angående de allra flesta skoldistrikt, kan dock utskottet, i olikhet med motionären, icke anse, att de anförda viktiga skälen till förordnande af statsinspektörer äfven gälla för Stockholm.

I en stor stad taga de allmänna angelägenheterna en så stor omfattning, att deras förvaltning icke kan ordnas på samma sätt som inom små kommuner. Sålunda finner man, att på åtskilliga områden särskilda föreskrifter äro gifna för hufvudstaden. Och likadant lärer förhållandet vara inom alla länders hufvudstäder. Äfven skolväsendet måste i Stockholm inpassas i andra former än i de små kommunerna.

Stadens fördelning i flera församlingar och det stora antalet skolbarn och lärare hafva gjort det nödvändigt att inrätta en särskild öfverstyrelse för folkskolan, bestående af en ordförande och 11 ledamöter, hvaraf 8 väljas af de territoriella församlingarne, 1 af Stockholms stads konsistorium, 1 af fattigvårdsnämnden och 1 af öfverstyrelsen bland stadens läkare. Öfverstyrelsen skall enligt den af Kongl. Maj:t den 27 september 1861 utfärdade stadgan angående folkundervisningen i Stockholm till sitt biträde antaga en inspektör med åligganden i afseende å undervisningens befrämjande, som motsvara folkskoleinspektörernes.

Under den långa tid, den nuvarande stadgan egt tillämpning, har Stockholms folkskoleväsende kraftigt utvecklat sig och befinner sig för närvarande på en mycket hög ståndpunkt. Utskottet kan därför icke finna, att från synpunkten af undervisningens förbättring någon anledning föreligger att påyrka förändring i de nuvarande förhållandena, lika litet som bristande offervillighet från församlingarnes sida i afseende å tillgodoseende af skolornas materiella behof medför behof af någon påtryckning från en af staten förordnad inspektör. Man bör icke förbise, att folkundervisningen är ett stadens intresse i lika hög grad som statens, och att i en stor stad som Stockholm alltid för skolans utveckling verkligt intresserade och fullt kompetenta personer skola taga ledningen af densammas angelägenheter.

Utskottet befarar, att tillsättandet af en statsinspektör för Stockholm skulle, långt ifrån att gagna skolan, tvärt om verka hämmande på densamma, för så vidt inspektören skulle ställa sig den gällande instruktionen till efterrättelse, enär kollision svårligen kunde undvikas mellan stadens inspektör och statens inspektör, hvilkas åligganden vore enahanda i afseende å skolornas öfvervakande och förhållandet till lärarepersonalen.

Skulle man åter vilja göra inspektörens ställning väsentligt olik de öfrige folkskoleinspektörernes och inskränka hans åligganden i afseende å undervisningen till att öfvervaka öfverstyrelsens beslut och åtgärder, blefve denna hans uppgift antagligen utan all praktisk betydelse. Han egde gent emot öfverstyrelsen, liksom i allmänhet folkskoleinspektörerne gent emot skolråden, ingen annan magt än att, om öfverstyrelsen fattade beslut eller vidtog åtgärder, som strede emot gällande förordningar, derom göra anmälan hos Stockholms stads konsistorium eller hos Kongl. Maj:t för rättelses vinnande. Men att för detta ändamål förordna en statsinspektör, vore uppenbarligen obehöfligt, då i hufvudstaden alltid skall finnas ett så stort och så vaket intresse för skolans angelägenheter, att hvarje dylik öfverstyrelsens åtgärd skall i nu föreskrifven ordning af enskilda personer hos Kongl. Maj:t öfverklagas.

Ej heller för vinnande af bättre kontroll öfver de för folkskoleväsendet från statsverket utgående medel anser utskottet tillsättandet af en inspektör vara erforderligt. Ansökningarne om statsbidrag upprättas af öfverstyrelsen och granskas af Stockholms stads konsistorium. Hos begge dessa myndigheter måste finnas fullständig insigt för bedömande, huru vida i särskilda fall på grund af gällande författningar statsbidrag för lärares aflöning skall utgå eller icke, och utskottet skulle för sin del anse det fullkomligt oberättigadt att ifrågasätta bristande

opartiskhet vare sig hos män, som erhållit det medborgerliga förtroendet att vara ledamöter af öfverstyrelsen, eller hos de män, hvilka på grund af sitt embete äro ledamöter af Stockholms stads konsistorium.

Utskottet hyser alltså den mening, att man icke i några för handen varande missförhållanden inom Stockholms stads folkskoleväsende kan finna anledning till förordnande af statsinspektör öfver Stockholms folkskolor, att en sådan åtgärd icke skulle verka till undervisningens befrämjande eller i öfrigt medföra något gagn vare sig för staten eller för staden och att alldeles ingen vigt ligger derpå, att likformighet mellan de olika skoldistrikten åstadkommes, och hemställer därför,

att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 20 februari 1890.

På utskottets vägnar:

G. F. ÖSTBERG.

Reservation

af herr *F. W. Metzén*: »Då jag icke kan dela utskottets åsigter i föreliggande fråga, nödgas jag anmäla min reservation emot det beslut, hvaruti utskottet stannat. Det är, synes mig, en underlåtenhetssynd af vederbörande att icke för länge sedan hafva gått i författning om tillsättande af en statens inspektör öfver Stockholms folkskole-distrikt, då gällande folkskolestadga i 10 kap. föreskrifver, huru anordnas skall med tillsyn öfver folkundervisningen i riket, och något undantag för Stockholm hvarken der eller annorstädes är medgifvet. Sant är att i Stockholm finnes en skolinspektör, men denne är endast öfverstyrelsens biträde och har ingen som helst befogenhet att å statens vägnar vaka öfver, att lag och författningar rörande folkskolan efterlevas. Den osjelf-

ständiga och beroende ställning, som han intager, helst han väljes endast för ett år i sänder, gör, att han ej alltid har lätt att sätta sig emot beslut, hvilka synas honom strida mot gifven lag, och någon rätt att för vederbörande myndighet anmäla dylika beslut tillkommer honom icke. Dessutom kan han ej lika fritt och med samma kraft som en statens inspektör föreslå nödiga förbättringar rörande skolornas organisation och undervisningen i dessa, då förhållandena lätt kunna blifva sådana, att han, så vidt han önskar fortfarande bibehålla sin befattning, nödgas fästa afseende på den rådande åsigten inom öfverstyrelsen eller på hvad någon inflytelserik medlem inom sagda styrelse i saken tänker. Slutligen må äfven anmärkas, att den af öfverstyrelsen till sitt biträde utsedde inspektören saknar allt bemyndigande att granska de uppgifter, som, enligt Riksdagens beslut, skola åtfölja ansökningar om bidrag af statsmedel för aflönande af lärare och lärarinnor i folk- och småskolor.

Då det sålunda synes mig strida mot gällande folkskolestadga och andra förordningar rörande folkundervisningen, att ingen statens inspektör är förordnad öfver Stockholms skoldistrikt, och då det dessutom förekommer mig, som om en dylik inspektör skulle kunna kraftigt bidra till folkskolans i hufvudstaden sunda utveckling, anser jag mig böra yrka på bifall till föreliggande motion».

Herr *E. Westin* har anhållit få antecknadt, att han icke deltagit i frågans behandling inom utskottet.
